

USTYLŲH, MIASTO NA GRANICY

Kost' Prysiażnyj

Uniwersytet Narodowy „Politechnika Lwowska”, Instytut Architektury,
Katedra (Wydział) Konserwacji i Rekonstrukcji Zespołów Architektonicznych
ul. K. Lewickiego 77-10, Lwów, 79017, Ukraine, e-mail: kotko@polynet.lviv.ua

Streszczenie. Artykuł przedstawia pomysł ożywienia miasta Ustyluħ poprzez wykorzystanie postaci Igora Strawińskiego, kompozytora Europy Wschodniej, Zachodniej i Ameryki, jednego z czołowych twórców muzyki XX w. Należy on do grona artystów, którego twórczość była oznaką przemian XX w. Ustyluħ, gdzie kompozytor przebywał często może wykorzystać ten fakt dla swego rozwoju poprzez zachowanie istniejącą tu na pół wiejskiej i na pół małomiasteczkowej formy.

Słowa kluczowe: miasto pogranicza, wielokulturowość, tożsamość

WSTĘP

W majątku rodziców w Ustyluħu spędził 22 lata swego życia wielki kompozytor rosyjski Igor Strawiński, jeden z czołowych twórców muzyki XX w. Właśnie w tym mieście napisał w 1912 r. muzykę do baletu *Wiesna swiaszczennaja* [Święto wiosny – red.], wykorzystując elementy ludowej muzyki regionalnej.

ANALIZA KARTOGRAFICZNA I STAN ISTNIEJĄCY

Miasto położone jest 12 km w kierunku zachodnim od Wołodymyra, między rzekami Łuħą i Studianką, przy ich ujściu do Bugu. To z natury niedostępne miejsce zdecydowało o tym, że miasto było istotnym punktem obronnym zachodniej granicy Księstwa Włodzimierskiego. Do dziś istnieją ślady grodu położonego na prawym brzegu Bugu, otoczonego wałem, podobnie jak we Włodzimierzu.

Pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z Ipatskiego latopisu z 1150 r., kiedy to wielki książę kijowski Iziasław Mstysławycz wybrał to miejsce „na pokorm” dla swych węgierskich sojuszników. O dawnej przeszłości miasta może-

Mapę przechowuje się w dokumentach (fondzie), oznaczonych jako: „418 BYA, – ф.418, оп.1, д.655, л.1.” Kopię mapy sporządzono w 4 negatywach 30×30 cm (kadry 1, 2, 3, 4 – odpowiednio rys. 1, 3, 2, 4).

Francuski język i „Toises” pozwalają przypuszczać, że niniejszy plan jest kopią starszego planu, pochodzącego z okresu, kiedy Ustyłuh był zajęty przez wojska Napoleona (1812 r.). W kartografii rosyjskiej do pomiarów używano innych jednostek miar – sażni i wiorst.

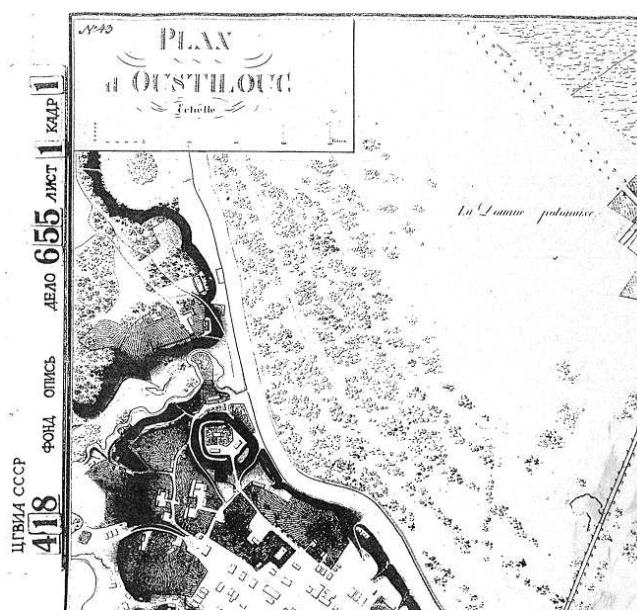
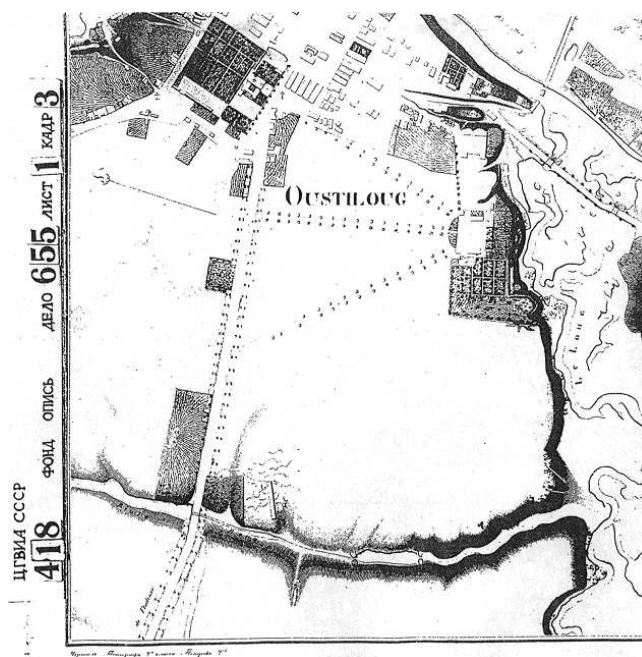

Fig. 1. Frame 1 of the plan of Ustylug

Właściwy plan miasta Ustyłuh mieści się w kadrze 1 i 3. Między dopływami Bugu Luhą i Studianką widoczne jest grodzisko otoczone wałem. Brama do grodziska umieszczona jest od wschodniej strony, od strony miasta. Wewnątrz obwałowań grodziska widoczne są trzy budynki. W kierunku południowym od

grodziska rozplanowane jest miasto. Widoczny jest Rynek z ratuszem i jatkami, otoczony mieszczańskimi domami [Стравинский 1963, s. 837]. Rynek odznacza się znacznymi wymiarami – blisko 125×115 m. Ta wielkość rynku wynikała z potrzeb obsługi wzmożonego handlu zbożem. Między XVI i XVIII w. od tego miasta rozpoczynał się szlak wodny, którym poprzez Bug, Wisłę i Bałtyk dostarczano wołyńskie zboże do całej Europy.

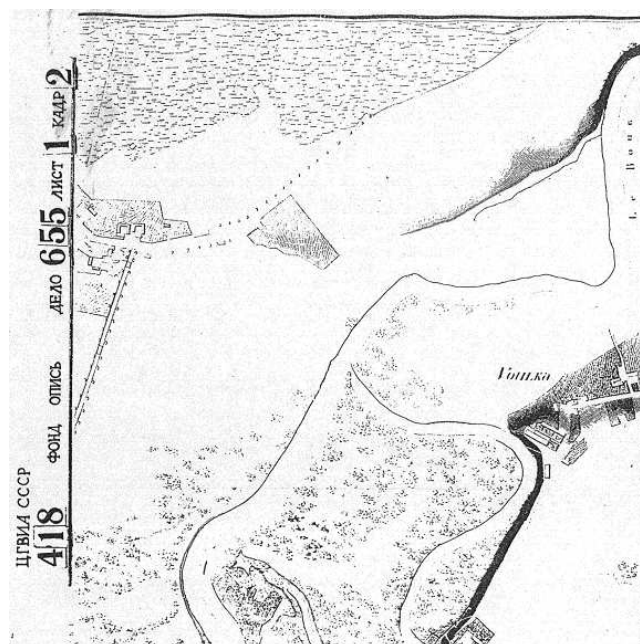

Rys. 2. Kadr 3 z planu Ustyłuh

Fig. 2. Frame 3 of the plan of Ustyług

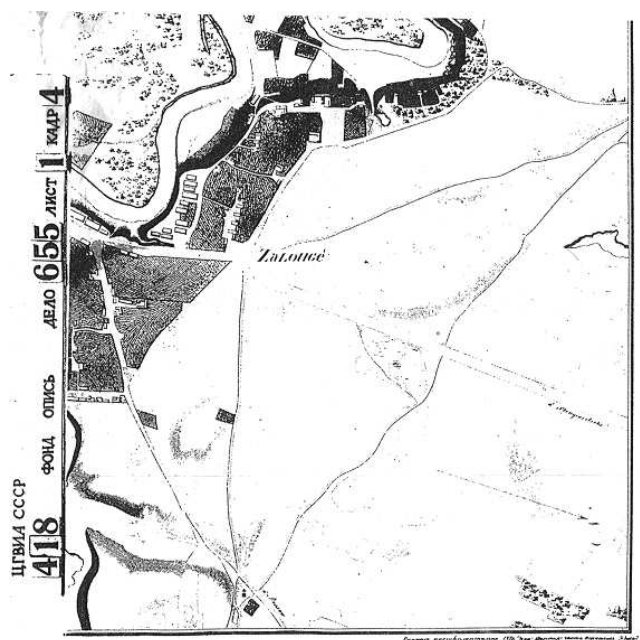
Widok miasta przedstawiony na planie świadczy o tym, że było ono założone na prawie magdeburskim. Czy było to pierwotne założenie miasta, czy też przedstawione rozplanowanie powstało w trakcie jego odbudowy po zniszczeniach przez Tatarów z 1653 r. – tego nie wiadomo. Jak podaje *Encyklopedia powszechna* z 1867 r. miasteczko było całkowicie drewniane [t. 26, s. 96.]. Według *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego* w 1658 r. było tu tylko 10 domów [t. XII, s. 141-152].

Przy Rynku znajdował się klasztor kapucynów wraz z kościołem. Klasztor został skasowany ukazem carskim z 1832 r. za pomoc, jaką mnisi udzielili powstańcom. Od tego czasu świątynia stała się kościołem parafialnym [Крип'якевич 1984, s. 21]. Za klasztorem od strony południowej rozplanowany był sad kwaterowy o powierzchni ok. 1 ha. Przed kościołem umieszczony był niewielki placzyk z krzyżem, od którego wiodła aleja do pałacu (prawdopodobnie

Rys. 3. Kadr 2 z planu Ustyluh

Fig. 3. Frame 2 of the plan of Ustylug

Rys. 4. Kadr 4 z planu Ustyluh

Fig. 4. Frame 4 of the plan of Ustylug

Lubomirskich), który usytuowany był na stromym brzegu Luhy, z ogrodzonym murami kwatrowym sadem i parkiem. Wg Encyklopedii powszechnej – piękny pałac dziedziców był ozdobą miasta. Od półkolistego parteru południowej fasady pałacu rozchodziły się promieniście trzy aleje. Zachodnia aleja wiodła do kościoła, a centralna i wschodnia do szlaku Włodzimierskiego. Aleje obsadzone były podwójnym szpalerem dębów. Do dziś pozostało kilka 300-letnich pni. Na planie widoczny jest jeszcze jeden pałacyk na ostrym cyplu nad Bugiem. Pod cyplem umieszczona była przeprawa promowa, z której droga wiodła do początku alei prowadzącej w kierunku folwarku.

Po dawnym Ustyłuhu pozostało obecnie grodzisko i szlak Włodzimierski z odnowionym drzewostanem, ale drzewa rosną już w jednym rzędzie. Linia zabudowy przemieściła się bliżej szlaku. Promienisty układ alej pałacowych częściowo zanikł. Jak się przypuszcza, stało się to po wielkim pożarze miasteczka z 1881 r., kiedy to pastwą ognia padło 130 domostw. Miasto szybko się odbudowało i w 1892 r. było już 125 domów, przy czym w 80% były zamieszkane przez ludność żydowską. Po pożarze wytyczono nowe ulice, których granitowe bruki służą do dzisiaj. Na miejscu Rynku urządzono asfaltowy plac z typowym sowieckim domem kultury. Na miejscu klasztoru, gdzie 30 lat temu jeszcze były ruiny [История м.г.р. 1970, s. 21], niedawno posadzono młode drzewa.

Były dom majątku rodziców Strawińskiego, gdzie muzyk spędzał każde lato od 1892 r. aż do wybuchu I wojny światowej, usytuowany jest na miejscu dawnego pałacu Lubomirskich. Jest to obecnie piętrowy budynek, całkowicie pozbawiony dawnych ozdób. Budynek ten przez ostatnie 60 lat był pod zarządem wojska. Dzięki temu, pomimo zniszczenia przyozdobień, dom jest w dobrym stanie technicznym i zadbany. Obecnie mieści się w nim szkoła muzyczna. Przed szkołą postawiono niewielki monument z charakterystycznym profilem sławnego kompozytora. Do domu biegną dwie stuletnie aleje, to zaś, co pozostało niezmiennie, to piękny widok na dolinę Luhy i Bugu, jak za czasu Igora Strawińskiego.

PROPOZYCJE

Dom Strawińskich stanowi pamiątkę po wielkim kompozytorze. Powinien on służyć sprawie jednania Europy Wschodniej, Zachodniej i Ameryki. Postać kompozytora, jak żadna inna, odpowiada temu celowi. Był on jednym z czołowych twórców muzyki XX w. W twórczości swej wykorzystywał zarówno elementy pieśni i regionalnej, wielokulturowej muzyki ludowej, a także wyrafinowanej, wytwornej muzyki francuskiej, regtime i jazzu. Jego twórczość należy zarówno do Rosji, Polski, Litwy, Białorusi, Ukrainy, Szwajcarii, Francji i Stanów Zjednoczonych. Należy On do grona artystów, którego twórczość była oznaką przemian XX w.

Ustyłuh szczególnie nadaje się na miasto festiwali muzyki XX w. Jest tu przejście graniczne. Pobliski Włodzimierz i Zamość obfitują w zabytki, mogąc dodać niezbędny serwis dla festiwali.

W tym celu należałoby nadać miastu status „specjalnego reżimu rekonstrukcji tak, aby uchronić istniejącą tu na pół wiejską i na pół małomiasteczkową strefę *genius loci* przed nawałą tzw. euroremontów.

PIŚMIENNICTWO

- Encyklopedia powszechna, 1867. t. 26, Warszawa.
Історія міст і сіл УРСР. Волинська область, 1970. Київ.
Крип'якевич І.П., 1984. Галицько-волинське князівство, Київ.
Słownik geograficzny Królestwa Polskiego, 1892. t. XII, Warszawa.
Стравинский И., 1963. Хроника моей жизни. Ленинград.

USTYLUG – A BORDER TOWN

Abstract. Ustylug is a town on the Polish–Ukrainian border, long-time home to Igor Stravinskyj, the famous composer whose work was a sign of 20th century transformations. The paper presents a conception of revitalising the town by using the figure of the composer. To do that, it is necessary to save the traditional half-rural, small-town environment and restore the original appearance of the composer's house.

Key words: borderland town, multiculturalism, identity